

Yanomae thë ã

Watoriki thëri pë kahiki ã oni
nomeru 6

Dezembro/2000

YANOMAE THË PË HEREAMUWI THË ã ONI

Wakatha uthëri pëxë, **Novo Demini** thëri pëxë, **Ajuricaba** thëri pëxë, **Aracá** thëri pëxë, **Hawari Hi Xapopë** thëri pëxë, **Kokoi** uthëri pëxë, **Auaris** thëri pëxë, **Waikas** thëri pëxë, **Yakoana** thëri pëxë, **Jundiá** thëri pëxë, **Paapi** uthëri pëxë, **Parafuri** thëri pëxë, **Macuxi** thëri pëxë, **Xiriana** thëri pëxë, **Parimi** uthëri pëxë, **Maturaka** thëri pëxë, **Uraricoera** thëri pëxë.

Pata hapë naha thë pë kuma: karipero pë naha yai wari pomahe, pata inaha thë pë kuma. Kami yama kini karipero yama pë nohimaimi. Urihi pë wariyai yarohe. Hasetero pë naha waripomahe. Pata thë pëni hasetero pë nohimaimihe. Karipero pëni mau upë xami mahi pramaï yarohe, pëni hë wari pomahe. Karipero yama pë nohimaimi ya iha thë pë herea kuma. **Kokoi** uthëri pëni pë pree peximaimihe. Karipero pëni hë waripu mahihe.

Anita e thë ã oni

Anselmo e thë ã oni

Ehuana e thë ã oni

Awei, hapë naha **Surucucu** thëri pë kuma: kama e urihiha, karipero pëni kama urihi e yai wariaremahe. Hapë naha, **Surucucu** thëri pë kuma, ipa urihi yai wariarema yarohe. Hwei tēhë ya urihi noamaï inaha horepë thëri thë pë kuma kama urihi e yai noamaï. **Wakatha** uthëri hapë naha kupë pree kuma. Kama e thë urihiha karipero pë yai pata warokema. Hapë naha kupë kuma. Ipa urihiha karipero pë yai pata kua inaha kupë kuma. Hapë ënaha kupë kãe pree kuma. Kama e thë urihiha Yanomae thë pë pree karipero kua. Kutaoma.

Pata thë pëni karipero pëni hë yai wari pomahe. Hapë naha pata thë pë kuma. **Awei**, kami yama kini karipero yama pë yai nohimaimi. Karipero pë yai mohoti mahi yaro. Mau upë xamimaï mahi yarohe, pë kãe moraripë mahi yaro. Inaha kure thë peximaimihe. Kami yanomae yama ki yama pë nohimaimi thë kãe yopi yaro. Yuri pë pree hõximiprario yaro.

Daniel e utupë

Proheso tute thë pë kupru pihio tëhë yama ki hiramaihe

Yama ki ha hiramaheni proheso thë pë ha kupruni thë pë hiramaihe. Proheso thë pë aha kupru xoo. Thë pë aha hiraí xoohe. Proheso yama ki mii kupru puoimi. Yama ki mii proheso kuaí puo tha? Wama ki pihi kuno mai. Kami yama ki pihi xaari kuo pihio yaro tuterima proheso **Sebastião Surucucu** ha huu, hathõ, taimi. **Anselmo** proheso, **Tino** proheso, **Watoriki** thëri, **Surucucu** ha, **Watoriki** thëri pë huu. **Zeca** proheso **Kokoi** uthëri, **Hena** proheso **Kokoi** uthëri, **Tanera** proheso **Kokoi** uthëri, **Homoxiha** pë huu, hathõ, taimi. Kama pë pihi kuu pënaha pë kuaí paxio. Kama pë pihi kuu pënaha pë proheso huu paxio. Kama pë hiramayuwi pë proheso kama a *aula* epë hiramai pihio yarohe. Proheso pë aha hiru paxio. **Enio** proheso **Pia** uthëri, **Tintinho** proheso **Pia** uthëri, **Homoxiha** thë pë huu pihio. Thë pë huu hathõ, taimi, kama pë pihi kuu pënaha.

Josani e thë ã oni

Kami Yanomae yama ki proheso tute kuuprariowi thë ã oni

Awei, hwei tëhë kiihami proheso ai thë urihi hami yama ki huuwei thë kua. Hapë ënaha proheso yama ki ãha kua. **Tinoxë**, **Anselmoxë**, **Sebastiãoxë**, 3 **Watoriki** thëri pë. **Kokoi** uthëri pë: **Zecaxë**, **Henaxë**, **Taneraxë**, 3 **Kokoi** uthëri pë. **Pia** uthëri pë: **Enioxë**, **Tintinoxë**, porokae **Pia** uthëri kipë. 8 proheso **Surucucu**hami yama ki huu. **Anselmoxë**, **Tinoxë**, **Homoxihami**, **Taneraxë**, **Sebastiãoxë**, **Surucucu**hami, ai thë urihihami **Enioxë**, **Tintinoxë** kipë kiã kuo paxio. Kami Yanomae yama ki, prohesoni **Surucucu** pëxë, **Homoxi** thëri pëxë, yama pë pihi xaaripramai pihio yaro. Yama ki komi huu **Surucucu**hami. Poripo *março* a rarorai tëhë yama ki huu, ihi yama ki kiã maprariowi poripo porokae kipëha yama ki kõa kõpii, kami proheso tute, yama ki kopii tëhë ai proheso pë hoteowi pë a nomihirayu, ihi porokae poripo kipëha thë pë kõa kopii tëhë kami proheso tute yama ki a kõrayu. **Surucucu** thëri pë esikoramu yai totihi mahio tëhë yama pë pihi yai xaaripramai pihio yaro. Kami yama ki ka kurenaha yama pë thapramai pihio yaro. Kami **Watoriki** thëri yama ki yai kiã totihi mahi yaro. Enaha thë kuë yaroai thë urihihami yama ki huu pihio. **Marcos**ni hwei tëhë ai thë urihihami yama ki ximai, ai thë urihihami yama ki prohesomomai pihio yaro. Kami Yanomae **Surucucu** thëri pëni yama ki nakai yarohe kuë yaro *março* tëhë yama ki huu.

Anselmo e utupë

Tino e thë ã oni

Awei, hapë ënaha kami ya pihi yai kupë naha ya thë thai. Kami ya huuwi hapë naha thë kua 3 *meses* thë kuo tëhë kami ya huuwi thë kua paxia. Kuë yaro kami ya xi harimoimi yanikini kami ya huuwi thë yai a paxia yaro ya xi harimoimi. Hapë naha thë kua *Março* thë kuo tëhë kami ya huuwi ya thë thaprarema. Kami yani Yanomae ya thë pë wãisipë hiramai pihio yaro ya thë nakarema. Kami yani **Surucucu** ya taprai pihio yaro yaã hwarayoma. Kuë yaro **Marcos** eha yaã hwarayoma. Yaã hwaí tëhë waã xaari hurayoma. Kuë yaro ipa ya thë ã thaprarema. Awei, ipa thë ã maprarioma.

Dário Vitório proheso e thë ã oni